

Sorumluluk Tutumu ve Aileden Algılanan Sosyal Desteğin Sosyal Kaygı Yordamadaki Rolü ve Etkisi

Predictive Power and Impact of Responsibility Attitude and Family Perceived Social Support on Social Anxiety

Abdülkadir ÖZTÜRK¹

ÖZ: Bu araştırmada, bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarıyla aileden algıladıkları sosyal desteğin yaşadıkları sosyal kaygıyı ne düzeyde yordayabildikleri ve sosyal kaygı üzerinde ne kadar etkili olabildikleri açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Eskişehir Osmangazi, Anadolu ve Uşak Üniversitelerinin Eğitim Fakültelerinde, 2012-2013 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören toplam 681 öğrenci oluşturmaktadır. Bireylerin sosyal kaygı düzeylerini belirlemek için Leary (1983) tarafından geliştirilen ve Öztürk (2004) tarafından Türkçeye uyarlanan Etkileşim ve İzlenme Kaygısı Ölçeği kullanılmıştır. Sorumluluk tutum düzeylerini belirlemek için ise Salkovskis ve Ark. (2000) tarafından geliştirilen ve Yorulmaz (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Sorumluluk Tutum Ölçeği, aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerini belirlemek için de Procidano ve Heler (1983) tarafından geliştirilen ve Eskin (1993) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Aileden Algılanan Sosyal Destek Ölçeği kullanılmıştır. Veriler, Pearson Çarpım Momentler Korelasyon, Çoklu Doğrusal Regresyon ve Path Analizi teknikleri yardımıyla çözümlenmiştir. Araştırmada sonuç olarak bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarının ve aileden algıladıkları sosyal desteğin sosyal kaygıyı anlamlı düzeyde yordadığı saptanmıştır. Ayrıca bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarının, sosyal kaygıyı hem doğrudan hem de aileden algıladıkları sosyal destek üzerinden etkilediği belirlenmiştir. Aileden algılanan sosyal desteğin ise sosyal kaygı üzerinde doğrudan etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Sosyal Kaygı, Sorumluluk Tutumu, Aileden Algılanan Sosyal Destek

ABSTRACT: In this study, it is aimed to examine to what extent individuals' responsibility attitudes and perceived social support from their family predict and effect their social anxiety. Participants of the study consist of 681 students enrolled in education faculties of Eskişehir Osmangazi, Anadolu and Uşak Universities in 2012-2013 school year. Participants were administered Interaction and Audience Anxiousness Scale (Leary, 1983) to determine social anxiety levels, Responsibility Attitude Scale (Salkovskis et. al, 2000) for responsibility attitude levels, and Perceived Social Support from Family Scale (Procidano & Heler, 1983) to identify the social support they receive from their families. Data of the study were analyzed through Pearson moment correlation, multiple linear regressions, and path analyzes techniques. Results of the study manifested that participants' responsibility attitudes and perceived social support from family predicted social anxiety at significant level. Results also indicated that participants' responsibility attitudes had significant impact on social anxiety both directly and over social support they receive from their families. Social support has direct effect on social anxiety as well.

Keywords: Social Anxiety, Responsibility Attitude, Perceived Social Support from Family

1. GİRİŞ

Bireylerin yaşamlarında onların sosyal performanslarını artıran ya da düşüren faktörler vardır. Sosyal beceriye sahip olmak bireyleri sosyal alanda, diğer insanlarla olan ilişkilerinde başarılı kılarken yaşanan sosyal kaygı ise onları kurdukları sosyal ilişkilerde başarısız kılmakta ya da en azından sosyal ilişkilere girmelerini sınırlamaktadır (Çağlar, Dinçyürek ve Arslan, 2012; Bacanlı, 2008). Yaşamın neredeyse her alanında sosyal ilişki kurma durumunda kalan bireyler, sosyal kaygı yaşadıklarında genel anlamda, iş, aile ve günlük yaşamlarında başarısız olmaktadır. Şimdiye kadar sosyal kaygının pek çok tanımı yapılmıştır. DSM-4 (1994)'te sosyal kaygı, "Bireyin tanımadığı insanlarla karşılaştığı ya da başkalarının gözünün üzerinde olabileceği, bir ya da birden fazla toplumsal ya da bir eylemi gerçekleştirdiği durumdan belirgin ve sürekli bir korku duymasıdır" olarak tanımlanmaktadır. Sosyal kaygının farklı türleri bulunmakta ve bu türlerin tümü tek bir tepkiyi yansıtmaktadır. Eğer sosyal kaygı bir randevulaşma süresinde ortaya çıkarsa buna çıkma kaygısı, bir aktör rol sergilerken gerçekleşirse

¹ Yard. Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eskişehir-Türkiye, akozturk@ogu.edu.tr

buna da sahne korkusu denilmektedir. Kaygının gerçekleştiği durumlar, teker teker düşünülerek sonsuz sayıda kaygı adlandırılabilir (Rapee ve Melville, 1997; Stemberger, Turner ve Beidel, 1995). Sosyal kaygıyı her gerçekleştiği duruma göre ele almak çok da pratik görülmemektedir. Ancak gerçekleştikleri duruma dayalı olarak sosyal kaygıyı iki sınıfa ayırmak yararlı olabilir. Bu ayırım, bireylerin kurmuş oldukları ilişki biçimi bağlamında, etkileşim ve izlenme kaygısı olarak yapılabilir (Leary, 1983). Sosyal kaygıya neden olan pek çok faktör vardır. Sosyal kaygıyı etkileyen faktörler; öz farkındalık, onay ihtiyacı, olumsuz değerlendirilme korkusu, düşük benlik saygısı, algılanan sosyal beceri eksikliği, geçmişteki sosyal başarısızlıklar, dinleyicilere atfedilen önem ve ortamda bulunan yabancılar olarak sıralanabilir. Ortamda sayıca büyük bir grubun olması ya da otorite sahibi insanların varlığı daha fazla sosyal kaygı yaşanmasına neden olmaktadır (Leary, 2001; Demir, 1997; Bruch ve Heimberg, 1994; Leary, 1982). Öztürk (2004)'ün yapmış olduğu çalışmada bu faktörlerin hepsinin sosyal kaygıyı ya doğrudan ya da dolaylı olarak etkiledikleri görülmektedir. Bu faktörlerin dışında sosyal kaygı üzerinde etkisinin olabileceği düşünülen başka değişkenler de bulunmaktadır. Bunlar ikisi bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarıyla aileden aldıkları sosyal destektir.

Sorumluluk hemen hemen tüm toplumlarda ve kültürlerde üzerinde durulan ve önem verilen bir kavramdır. Sorumluluğun tutum, değer, karakter ve kişilik özelliği olarak ele alındığı görülmektedir (Abdi Golzar, 2006). Bireylere sorumlu davranışı kazandırmaya yönelik çalışmalar genellikle karakter eğitimi çerçevesinde ele alınmaktadır. Şimdiye kadar sorumluluğun çeşitli tanımları yapılmıştır. Yavuzer (1999) sorumluluğu, "Erken çocukluk dönemlerinden başlayarak çocuğun yaşına, cinsiyetine ve gelişim düzeyine uygun olarak görevlerini yerine getirmesidir" şeklinde tanımlamıştır. Diğer bir tanımlamada ise sorumluluk "Kişinin kendi davranışlarının ve kendi yetki alanına giren durumların farkında olması, davranışlarının ve durumların sonuçlarını üstlenmesi" olarak tanımlanmaktadır (Taylı 2006). Sorumluluk sahibi bireyler kendi üzerlerine düşen görevleri yerine getirirler. Yapabilecekleri işleri başkalarına yük olmadan kendileri yapmaya çalışırlar. Başkalarına karşı saygılıdırlar. Duygularından, düşüncelerinden, değerlerinden ve sergilemiş oldukları davranışlarından kendilerini sorumlu tutarlar. Sorumluluk sahibi bireyler sahip olduklarıyla yetinen ve hak etmediklerini almaya kalkmayan bireylerdir. Sorumluluğun farkında olan bireyler, kendi özlerini ve yaşamlarını kendilerinin oluşturduğunun farkındadırlar (Yalom, 2011). Hacıömeroğlu (2008) yapmış olduğu çalışmada sorumluluk algısının sürekli kaygı için yordayıcı bir değişken olduğunu ortaya koymuştur. Pontari ve Schlenker (2000)'in yapmış oldukları çalışmada, sorumluluk tutumları düşük olan bireylerin içe dönük oldukları, yüksek olan bireylerin ise dışa dönük oldukları bulunmuştur. Aynı araştırmada içe dönük bireylerin sosyal kaygıya sahip oldukları, ancak dışa dönük bireylerin ise hem kendilerine bakışları daha olumlu hem de sosyal kaygılarının daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır.

Sosyal kaygı üzerinde etkisi olabileceği düşünülen bir diğer değişken ise bireylerin ailelerinden aldıkları sosyal destektir. Bireyler, içinde bulundukları sosyal grup içinde başkaları tarafından kabul görülmek ve sosyal grubun değerli bir parçası olduklarını hissetmek isterler. Reddedilme, değer ve destek görememe bireyleri rahatsız eden durumlardır. (Baumeister & Leary, 1995). Sosyal destek, bireylerin çevrelerinden sağladıkları sosyal ve psikolojik destek olarak açıklanabilir. Bireylerin sosyal destek sistemi içinde pek çok faktör bulunmaktadır. Bunlar, ailesi, arkadaşları, yakın arkadaşları, iş arkadaşları, komşuları, öğretmenleri, çevresinde yer alan ideolojik, dinsel veya etnik gruplar ile bireyin içinde yaşadığı toplum gibi faktörler, o bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturmaktadır. Belki de bu kaynaklardan en önemlisi aile olarak görülebilir (Çivilidağ, 2003; Yıldırım, 1998). Aileler bireylerin yaşamış oldukları sosyal kaygı üzerinde etkili olmaktadır. Sosyal kaygı yaşayan bireylerin, ebeveynleri tarafından reddedilme, aşırı korunma, yetersiz ilgi, başka insanlar yanında küçük düşürülme, başarısızlık durumunda ayıplanma, eğitimde ayıplama duygusuna sık sık yer verilme ve sürekli eleştirilme gibi davranışlar gösterdikleri saptanmıştır (Bruch ve ark., 1989). Rapee ve Melville (1997),

anne ve babalarla yapmış oldukları bir araştırmada, anne-babaların çocukları üzerinde fazla kontrole sahip olduklarında çocukların sosyal beceri eksikliği gösterdiklerini ortaya koymuşlardır. Sosyal becerisi eksik bireylerde de sosyal kaygının görülme sıklığı yüksektir. Bebekliklerinde annelerinden yeterli güven duygusu alamayan çocukların daha sonraki ergenlik dönemlerinde sosyal kaygıyı da içeren kaygı bozuklukları geliştirdikleri saptanmıştır (Warren ve ark. 1997). Jackson ve arkadaşlarının (2002) yapmış oldukları diğer bir çalışmada ise utangaçlıkla yalnızlık arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Çevrelerinden yeteri kadar sosyal destek görmeyen bireylerin kişilerarası ilişkilerde düşük yeterliğe sahip oldukları, bireylere sosyal destek sağlandığında ise utangaçlığın kontrol altına alınabildiği sonucuna varılmıştır. Bu sonuç sosyal desteğin, utangaçlıkla doğrudan bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Aileden algılanan sosyal destek, bireylerin ruhsal olarak kendilerini iyi hissetmelerine, kendilerine olan güvenlerinin artmasına, olumlu benlik saygısı ve öz farkındalık geliştirmelerine neden olmaktadır. Sosyal destek aynı zamanda stres ve kaygıya engel olurken bireylerin problem çözme becerileri üzerinde de etkili olmaktadır (Doğan, 2008; Palancı, 2004; Taysi, 2000). Budak (1999), yapmış olduğu çalışmada, lise öğrencilerinin ailelerinden algıladıkları sosyal destek artınca problem çözme becerilerinin de arttığını ortaya koymuştur. Ailelerinden yeteri kadar sosyal destek gören bireyler, daha çok beğenilmiş ve değer verilmiş duygusuna sahip olmaktadır. Bu duygular da bireyin ruh sağlığı üzerine olumlu etkiler bırakabilir. Sosyal destek, stresli yaşam durumlarında, stresin olumsuz sonuçlarına karşı koyma ve stresin etkisini azaltma yönünde işlevler üstlenmektedir (Duru, 2008; Torun, 1995). Görüldüğü gibi yapılan çalışmalar sosyal destek ve ruh sağlığı arasında olumlu bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır.

Bu bağlamda, sosyal kaygı için yordayıcı birer faktör olan sorumluluk tutumu ve sosyal desteğin, sosyal kaygıyla olan ilişkisini ve sosyal kaygı üzerindeki etkisini araştırmak önemli görülebilir. Söz konusu değişkenler göz önünde bulundurulduğunda araştırmanın amacı, bireylerin sorumluluk tutumları ve aile destek algılarıyla yaşadıkları sosyal kaygı arasındaki ilişkiyi saptayarak sorumluluk tutumunun ve aile destek algısının sosyal kaygıyı yordamadaki rolünü ve etkisini belirlemektir. Bu amaca ulaşmak için araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır.

1. Bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarıyla aile destek algıları ve yaşadıkları sosyal kaygı arasında bir ilişki var mıdır?
2. Bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarının ve ailelerinden algıladıkları sosyal desteğin yaşadıkları sosyal kaygıyı yordama gücü nedir?
3. Bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumları ve ailelerinden algıladıkları sosyal destek, yaşadıkları sosyal kaygıyı doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemekte midir?

2. YÖNTEM

Bu çalışmada, bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarının ve aileden aldıkları sosyal desteğin yaşadıkları sosyal kaygıyı etkileme düzeyi, doğrusal ve yapısal eşitlik modelleri kapsamında incelenerek bir nedensel durum saptaması yapılmaya çalışılmıştır. Bu amaçtan hareketle çalışmanın deseninde, bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumları ve aileden algıladıkları sosyal destek temel alınarak, sosyal kaygılarını, etkileşim kaygılarını ve izlenme kaygılarını etkileme modeli geliştirilmiştir. Bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumları ve aileden algıladıkları sosyal desteğin birbirleriyle olan ilişkileri ile yine bu değişkenlerin etkileşimli bir yapıda sosyal kaygıyı ne düzeyde etkilediğinin belirlenmesi amacıyla, çalışmada nedensel bir desen kullanılmıştır. Nedensel desen, bir kısım değişkenler arasında ortaya çıkmış veya var olan neden-sonuç ilişkilerini inceleyen bir araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2013). Bu desen, değişkenler arasındaki ilişkide neden-sonuç ilişkisinin bulunduğu durumlarda kullanılır.

Bu çalışmada, bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumları ve aileden algıladıkları sosyal destek bağımsız, yaşadıkları soysal kaygı düzeyleri ise bağımlı değişken olarak ele alınmıştır.

2.1. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, araştırmacı için ulaşım ve uygulama kolaylığı olan Eskişehir Osmangazi, Anadolu ve Uşak Üniversitelerinin öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışma grubunda yer alan öğrenciler, söz konusu üniversitelerin Sınıf Öğretmenliği Programı ve Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programına kayıtlı ve uygulamanın yapıldığı hafta derslere katılan 697 öğrenciden oluşmaktadır. Uygulamaya katılan öğrencilerden 16'sının ölçeği geçersiz kabul edilip ayıklandıktan sonra toplam 681 öğrencinin ölçeği geçerli kabul edilmiştir. Uygulamaya katılan ve ölçekleri geçerli kabul edilen öğrencilerin cinsiyet ve sınıf düzeylerine ait frekans ve yüzde dağılımları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Çalışma Grubunun Demografik Bilgilerine Ait Frekans ve Yüzde Dağılımları

Seçenekler					Toplam
Cinsiyet	Erkek	Kız			-
η	182	499			681
%	26,7	73,3			100
Sınıf	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	-
η	207	196	187	91	681
%	30,4	28,8	27,5	13,4	100

Tablo 1'de görüldüğü gibi çalışma grubuna katılan bireylerin % 26.7'sini erkek, % 73.3'ünü de kız öğrenciler oluşturmaktadır. Ayrıca bireylerin % 30.4'ünü 1.sınıf, % 28.8'ini 2.sınıf, % 27.5'ini 3.sınıf ve % 13.4'ünü ise 4.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1 Etkileşim ve İzlenme Kaygısı Ölçeği:

Araştırmada bireylerin sosyal kaygı düzeylerini belirlemek için Leary (1983) tarafından geliştirilen ve Öztürk (2004) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Etkileşim ve İzlenme Kaygısı Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlama sürecinde yapılan faktör analizinde faktör yükü .40'tan yüksek bulunmuştur. Benzer ölçeklerle yapılan geçerlik çalışmasında ise çalışma kapsamına alınan ölçeklerle arasındaki ilişki $p=0.01$ düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Etkileşim ve İzlenme Kaygısı Ölçeğiyle Kendini Ayarlama Ölçeği arasında -.33, Sosyal Durumlarda Kendini Değerlendirme Envanterinin Kaygı Düzeyi Alt Ölçeğiyle .51, Kaçınma Düzeyi Alt Ölçeğiyle ise .43'lük olarak bulunmuştur. Ayrıca Etkileşim ve İzlenme Kaygısı Ölçeğiyle Utangaçlık Ölçeği arasında da .82 düzeyinde bir ilişki saptanmıştır. Ölçeğin güvenirlik (Cronbach Alpha) katsayısı ise .91 bulunmuştur (Öztürk, 2004). Ölçek beşli Likert skalasında olup (1-Hiç Yansıtmıyor, 2-Çok Az Yansıtmıyor, 3-Kısmen Yansıtmıyor, 4-Çok Yansıtmıyor, 5-Tamamen Yansıtmıyor) iki boyuttan (Etkileşim ve İzlenme Kaygısı) ve toplam yirmi beş (25) maddeden oluşmaktadır.

Ölçeğin yapı geçerliği hakkında fikir sahibi olmak için çalışma kapsamında doğrulayıcı faktör analizi yapılarak, orijinal yapısıyla uyumuna bakılmıştır. Bu kapsamda ölçek üzerinde yapılan doğrulayıcı faktör analizine ilişkin uyum indekslerinden Ki-kare (χ^2) değeri ve istatistikî anlamlılık düzeyleri saptanmıştır [$\chi^2=937$, $df=274$]. Serbestlik derecesine bağlı olarak düşük Ki-kare (χ^2) değeri [$\chi^2/df=3.41$], ölçek maddelerinin toplanan veriye uygun olduğunu göstermektedir. Ayrıca modellere ait diğer uyum iyiliği indeksleri de [RMSEA=.06, AGFI=.88, GFI=.95] ölçek için önerilen modelin uygun olduğunu göstermektedir. Çalışmada kullanılan uyum indekslerinin kabul edilen standart uyum ölçeği değerleri ise şunlardır: GFI, AGFI'den elde edilen katsayısı 0 ile 1 değerleri arasında değişmektedir. Literatürde bu değerlere yönelik tam bir uyuşma olmamakla birlikte elde edilen kat sayının .85 (Marsh, Balla ve McDonald, 1988; Cole, 1987; Anderson ve Gerbing, 1984) üzerinde olması iyi bir uyum olarak kabul

edilmektedir. RMSEA'dan elde edilen değerler 0 ile 1 arasında değişmektedir. Gözlenen ve üretilen matrisler arasındaki hata payını ifade eden RMSEA değeri, GFI ve AGFI değerlerindeki durumun tersine 0'a yakın olması, mükemmel uyumu belirtmektedir. RMSEA'da elde edilen .05 ve daha küçük değerler mükemmel uyumu; .05 ve .10 arasındaki değerler hata payının kabul edilebilir olduğunu ve .10'un üzerindeki değerler zayıf uyumu göstermektedir (MacCallum, Browne ve Sugawara, 1996). χ^2/df nin oranının 2-5 arasında olması ise iyi uyumu, 2'den küçük değerler ise mükemmel uyumu ifade etmektedir (Hair, Black, Babin ve Anderson, 2010; Jöreskog ve Sörbom, 2001). Sonuç olarak iki boyutlu modelin veriye uyumu açısından uygun olduğu saptanmıştır. Etkileşim ve İzlenme Kaygısı Ölçeğinin içerikleri şunlardır;

(i) Etkileşim kaygısı: Bu boyuttan alınan yüksek puan, bireylerin bir ya da birden fazla kişiyle karşılıklı etkileşim sürecinde kaygı yaşadıklarını göstermektedir.

Madde örnekleri:

- (1) Bir işi için görüşüyor olsam kendimi gergin hissederim.
- (2) Tanıdığım bir grup insanla birlikte iken genelde kendimi rahatsız hissederim.

(ii) İzlenme kaygısı: Bu boyuttan alınan yüksek puan, bireylerin grup önünde konuşma ya da gösteri yapmak durumunda olduklarında kaygı yaşadıklarını göstermektedir.

Madde örnekleri:

- (1) Bir grubun önünde konuşurken genelde kendimi gergin hissederim.
- (2) Başkalarının önünde konuşmak ya da gösteri yapmak zorunda olduğum zaman midemde sancılar hissederim.

2.2.2. Sorumluluk Tutum Ölçeği:

Araştırmada bireylerin sorumluluk tutum düzeylerini belirleme amacıyla Salkovskis ve arkadaşları (2000) tarafından geliştirilen ve Yorulmaz (2002) tarafından Türkçeye uyarlanan "Sorumluluk Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Madde sayısı 26 olan ve yedili likert türünde geliştirilen ölçeğin 57 katılımcı üzerinde yapılan test-tekrar test sonuçları ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısının .92 olduğunu göstermiştir. Uyarlama çalışmasından elde edilen Cronbach alpha güvenirlik katsayısı ise .88 bulunmuştur. Test tekrar test ve iki yarım güvenirlikleri sırasıyla .55 ve .86 bulunmuştur. Ölçek yedili Likert tipinde olup (1-Hiç Katılmıyorum, 4-Nötr, 7-Tamamen Katılıyorum) tek boyuttan ve toplam yirmi altı (26) maddeden oluşmaktadır.

Ölçeğin yapı geçerliği hakkında fikir sahibi olmak için çalışma kapsamında doğrulayıcı faktör analizi yapılarak, orijinal yapısıyla uyumuna bakılmıştır. Bu kapsamda ölçek üzerinde yapılan doğrulayıcı faktör analizine ilişkin uyum indekslerinden Ki-kare (χ^2) değeri ve istatistikî anlamlılık düzeyleri saptanmıştır [$\chi^2=1289$, $df=299$]. Serbestlik derecesine bağlı olarak düşük Ki-kare (χ^2) değeri [$\chi^2/df=4.31$], ölçek maddelerinin toplanan veriye uygun olduğunu göstermektedir. Ayrıca modellere ait diğer uyum iyiliği indeksleri de [RMSEA=.08, AGFI=.87, GFI=.93] ölçek için önerilen modelin uygun olduğunu göstermektedir. Çalışmada kullanılan uyum indekslerinin kabul edilen standart uyum ölçeği değerleri ise şunlardır: GFI, AGFI'den elde edilen katsayısı 0 ile 1 değerleri arasında değişmektedir. Literatürde bu değerlere yönelik tam bir uyuşma olmamakla birlikte elde edilen kat sayının .85 (Marsh, Balla ve McDonald, 1988; Cole, 1987; Anderson ve Gerbing, 1984) üzerinde olması iyi bir uyum olarak kabul edilmektedir. RMSEA'dan elde edilen değerler 0 ile 1 arasında değişmektedir. Gözlenen ve üretilen matrisler arasındaki hata payını ifade eden RMSEA değeri, GFI ve AGFI değerlerindeki durumun tersine 0'a yakın olması mükemmel uyumu belirtmektedir. RMSEA'da elde edilen .05 ve daha küçük değerler mükemmel uyumu; .05 ve .10 arasındaki değerler hata payının kabul edilebilir olduğunu ve .10'un üzerindeki değerler zayıf uyumu göstermektedir (MacCallum,

Browne ve Sugawara, 1996). χ^2/df nin oranının ise 2-5 arasındaki olması iyi uyumu, 2'den küçük değerler ise mükemmel uyumu ifade etmektedir (Hair, Black, Babin ve Anderson, 2010; Jöreskog ve Sörbom, 2001). Sonuç olarak tek boyutlu modelin veriye uyumu açısından uygun olduğunu saptanmıştır. Sorumluluk Tutum Ölçeğinden alınan yüksek puan bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarının yüksek olduğunu göstermektedir.

Madde örnekleri:

- (1) Yanlış giden şeylerden çoğu zaman kendimi sorumlu hissederim.
- (2) Başkalarını tehlike ve kötülüklerden korumalıyım.

2.2.3. Aileden Algılanan Sosyal Destek Ölçeği:

Araştırmada bireylerin aileden algıladıkları sosyal destek düzeylerini belirlemek üzere Procidano ve Heler (1983) tarafından geliştirilen ve Eskin (1993) tarafından Türkçeye uyarlanan Aileden Algılanan Sosyal Destek Ölçeği kullanılmıştır. Orijinal ölçek üçlü Likert (Evet, Hayır ve Kısmen) tipinde olup tek boyuttan ve toplam yirmi (20) maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan puanın yüksek olması algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçek geliştirilme sürecinde 41 öğrenciye uygulanmış ve hesaplanan Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .85 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlama sürecinde test tekrar test güvenirliği .90, iç güvenirlik (Cronbach Alpha) kat sayısı ise .85 olarak bulunmuştur.

Ölçeğin yapı geçerliği hakkında fikir sahibi olmak için çalışma kapsamında doğrulayıcı faktör analizi yapılarak, orijinal yapısıyla uyumuna bakılmıştır. Bu kapsamda ölçek üzerinde yapılan doğrulayıcı faktör analizine ilişkin uyum indekslerinden Ki-kare (χ^2) değeri ve istatistikî anlamlılık düzeyleri saptanmıştır [$\chi^2=764$, $df=170$]. Serbestlik derecesine bağlı olarak düşük Ki-kare (χ^2) değeri [$\chi^2/df=4.49$], ölçek maddelerinin toplanan veriye uygun olduğunu göstermektedir. Ayrıca modellere ait diğer uyum iyiliği indeksleri de [RMSEA=.09, AGFI=.86, GFI=.90] ölçek için önerilen modelin uygun olduğunu göstermektedir. Çalışmada kullanılan uyum indekslerinin kabul edilen standart uyum ölçeği değerleri ise şunlardır: GFI, AGFI'den elde edilen katsayısı 0 ile 1 değerleri arasında değişmektedir. Literatürde bu değerlere yönelik tam bir uyuşma olmamakla birlikte elde edilen kat sayının .85 (Marsh, Balla ve McDonald, 1988; Cole, 1987; Anderson ve Gerbing, 1984) üzerinde olması iyi bir uyum olarak kabul edilmektedir. RMSEA'dan elde edilen değerler 0 ile 1 arasında değişmektedir. Gözlenen ve üretilen matrisler arasındaki hata payını ifade eden RMSEA değeri, GFI ve AGFI değerlerindeki durumun tersine 0'a yakın olması mükemmel uyumu belirtmektedir. RMSEA'da elde edilen .05 ve daha küçük değerler mükemmel uyumu; .05 ve .10 arasındaki değerler hata payının kabul edilebilir olduğunu ve .10'un üzerindeki değerler zayıf uyumu göstermektedir (MacCallum, Browne ve Sugawara, 1996). χ^2/df nin oranının ise 2-5 arasında olması iyi uyumu, 2'den küçük değerler ise mükemmel uyumu ifade etmektedir (Hair, Black, Babin ve Anderson, 2010; Jöreskog ve Sörbom, 2001). Sonuç olarak tek boyutlu modelin veriye uyumu açısından uygun olduğunu saptanmıştır. Aileden algılanan sosyal destek ölçeğinden alınan yüksek puan bireylerin ailelerinden algıladıkları sosyal desteğin yüksek olduğunu göstermektedir.

Madde örnekleri:

- (1) Ailem benim kişisel gereksinimlerime karşı duyarlıdır.
- (2) Ailem sorunlarımı çözmede bana yardımcı olur.

Çalışmada kullanılan ölçeklerin güvenirliği, iç tutarlılık yöntemiyle incelenmiştir. Tablo 2'de ölçeğe ilişkin alt ölçeklere ait madde sayıları ve Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları sunulmuştur.

Tablo 2: Çalışmada Kullanılan Ölçeklerin Güvenirlik Katsayıları

Ölçekler	Madde Sayısı	Alpha
1-Etkileşim ve İzlenme Kaygısı Ölçeği	25	.91
1a-Etkileşim Kaygısı	14	.81
1b-İzlenme Kaygısı	11	.89
2-Sorumluluk Tutum Ölçeği	26	.88
3-Aileden Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	20	.90

Tablo 2’de görüldüğü gibi ölçeklerin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.81 ile 0.91 arasında değişmektedir. Bu sonuca göre ölçeklerin güvenilirlik kat sayılarının yeterli olduğu söylenebilir.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan ölçekler çoğaltılarak araştırmacı tarafından yaklaşık üç haftalık bir zaman diliminde çalışma gurubuna dâhil edilen öğrencilere uygulanmıştır. Uygulamanın yapıldığı hafta derse gelen 697 öğrencinin doldurmuş olduğu ölçekler toplandıktan sonra geçersiz olanlar ayıklanmış ve toplam 681 ölçek geçerli kabul edilmiştir.

2.4. Verilerin Çözümlemesi Ve Yorumlanması

Uygulanan ölçeklerden elde edilen veriler SPSS 15.00 ve LISREL 8.80 (Linear Structural Relationship) programları yoluyla analiz edilmiştir. Bireylerin ölçeklerden almış oldukları toplam puanların ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarıyla ailelerinden algıladıkları sosyal destek algılarının sosyal kaygıyla ilişkisini belirlenmek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi yapılmıştır. Çalışma grubuna katılan bireylerin sorumluluk tutumlarıyla ailelerinden algıladıkları sosyal destek algılarının sosyal kaygıyı yordama gücünü belirlemek amacıyla da çoklu doğrusal Regrasyon Analizi yapılmıştır. Bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarıyla ailelerinden algıladıkları sosyal desteğin yaşadıkları sosyal kaygı üzerindeki doğrudan ya da dolaylı etkisini belirlemek için oluşturulan yapısal eşitlik modelinin test edilmesi için ise Lisrel programı kullanılmış ve PATH analizi yapılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Bireylerin Sahip Oldukları Sorumluluk Tutumları, Aileden Algıladıkları Sosyal Destek ve Yaşadıkları Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkilere İlişkin Bulgular

Bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarıyla aileden algıladıkları sosyal destek ve sosyal kaygı puanları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Pearson Korelasyon analizi sonuçları Tablo 3’teki gibidir.

Tablo 3: Bireylerin Sorumluluk Tutumları ve Aileden Algıladıkları Sosyal Destekle Sosyal Kaygı Puanları Arasındaki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Matrisi

Değişkenler	1	2	3	4	5
1-Etkileşim Kaygısı	-				
2-İzlenme Kaygısı	.66*	-			
3-Sosyal Kaygı (Etkileşim ve İzlenme Kaygısı)	.90*	.92*	-		
4-Aileden Algılanan Sosyal Destek	-.25*	-.17*	-.23*	-	
5-Sorumluluk Tutumu	.29*	.22*	.28*	-.10*	-

$\eta = 681$, * $p < .01$

Tablo 3'te görüldüğü gibi aileden algılanan sosyal destekle sorumluluk tutumu arasında [$r=-.10$], sosyal kaygı arasında da [$r=-.23$] olumlu yönde anlamlı bir ilişki vardır. Ayrıca aileden algılanan sosyal destekle etkileşim kaygısı arasında [$r=-.25$] ve izlenme kaygısı arasında da [$r=-.17$] olumsuz yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarıyla sosyal kaygı arasında [$r=.29$], etkileşim kaygısı arasında [$r=.22$] ve izlenme kaygısı arasında da [$r=-.28$] olumlu yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

3.2. Bireylerin Sorumluluk Tutumları ve Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Desteğin Sosyal Kaygı Yordama Gücüne İlişkin Bulgular

Bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumları ve ailelerinden algıladıkları sosyal desteğin, sosyal kaygı yordama gücünü belirlemek için uygulanan regresyon tekniğiyle hesaplanmış bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: Bireylerin Sorumluluk Tutumları ve Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Desteğin Sosyal Kaygı Puanlarını Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

SOSYAL KAYGI	B	SH _B	β	t	p
Sabit	63.608	4.199		15.150	.000
Sosyal Destek	-.517	.093	-.202	-5.575	.000
Sorumluluk Tutumu	.185	.026	.256	7.062	.000

$\eta^2=681$, $R=.342$, $R^2=.117$, $F=44.759$, $p<.01$

Tablo 4'te bireylerin aileden algıladıkları sosyal destek ve sorumluluk tutumlarının sosyal kaygı yordama düzeyini saptamak amacıyla gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonuçları sunulmuştur. Tablo 4'te görüldüğü üzere, sosyal destek ve sorumluluk tutumları sosyal kaygının yaklaşık %12'sini [$R=.34$, $R^2=.117$, $F=44.75$, $p<.01$] anlamlı olarak açıklayabilmektedir. Sosyal kaygının %88'lik kısmının ise diğer değişkenlerle açıklanabileceği saptanmıştır. Yine Tablo 4'te bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarıyla yaşadıkları sosyal kaygı arasında olumlu yönde bir ilişkinin olduğu görülmektedir vardır. Sorumluluk tutumları arttıkça sosyal kaygı da artmaktadır. Ancak bireylerin ailelerinden algıladıkları sosyal destekle yaşadıkları sosyal kaygı arasında ise olumsuz bir ilişki bulunmaktadır. Bireylerin sosyal destek algıları yükseldikçe yaşadıkları sosyal kaygı düşmektedir.

Bireylerin sorumluluk tutumları ve aileden algıladıkları sosyal desteğin etkileşim kaygısını yordama düzeyini saptamak amacıyla gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5: Bireylerin Sorumluluk Tutumları ve Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Desteğin Etkileşim Kaygısı Puanlarını Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

ETKİLEŞİM KAYGISI	B	SH _B	β	t	p
Sabit	34.691	2.205		15.733	.000
Sosyal Destek	-.307	.049	-.226	-6.303	.000
Sorumluluk Tutumu	.101	.014	.265	7.361	.000

$\eta^2=681$, $R=.365$, $R^2=.133$, $F=51.990$, $p<.01$

Tablo 5'te, bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumları ve aileden algıladıkları sosyal desteğin, yaşadıkları etkileşim kaygısının yaklaşık %13'ünü [$R=.36$, $R^2=.13$, $F=51.99$, $p<.01$] anlamlı olarak açıklayabildiği saptanmıştır. Etkileşim kaygısının %87'lik kısmının ise diğer değişkenlerle açıklanabileceği görülmektedir. Tablo 5'e bakıldığında, bireylerin sorumluluk tutumlarıyla etkileşim kaygısı arasında da sosyal kaygıda olduğu gibi olumlu yönde bir ilişki

vardır. Sorumluluk tutumları arttıkça etkileşim kaygısı da artmaktadır. Öte yandan bireylerin ailelerinden algıladıkları sosyal destekle etkileşim kaygısı arasında olumsuz yönde bir ilişki bulunmaktadır. Sosyal destek algısı yükseldikçe etkileşim kaygısı düşmektedir.

Tablo 6'da, bireylerin sorumluluk tutumları ve aileden algıladıkları sosyal desteğin, izlenme kaygısını yordama düzeyini saptamak amacıyla gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonuçları sunulmuştur.

Tablo 6: Bireylerin Sorumluluk Tutumları ve Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Desteğin İzlenme Kaygısı Puanlarını Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

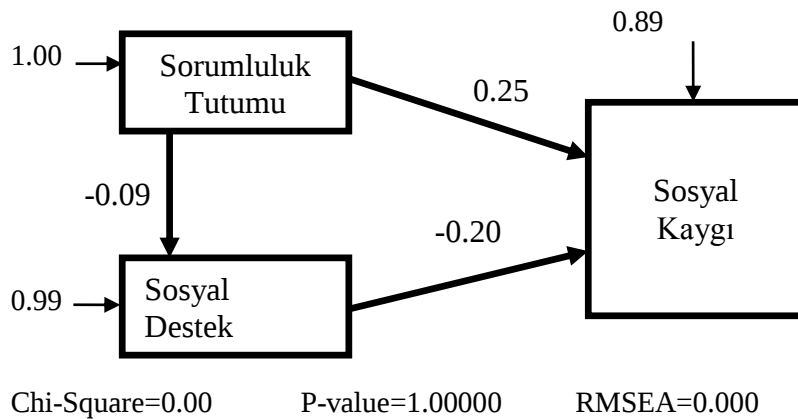
<i>İZLENME KAYGISI</i>	<i>B</i>	<i>SH_B</i>	<i>β</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Sabit	28.916	2.450		11.805	.000
Sosyal Destek	-.210	.054	-.145	-3.882	.002
Sorumluluk Tutumu	.084	.015	.204	5.479	.000

$\eta = 681$, $R = .261$, $R^2 = .068$, $F = 24.864$, $p < .01$.

Tablo 6'da görüldüğü gibi, bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumları ve aileden aldıkları sosyal destek, izlenme kaygısının yaklaşık %7'sini [$R = .26$, $R^2 = .06$, $F = 24.86$, $p < .01$] anlamlı olarak açıklayabilmektedir. Bulgulara göre izlenme kaygısının %93'lük kısmının ise diğer değişkenlerle açıklanabileceği saptanmıştır. Sosyal kaygı ve etkileşim kaygısında olduğu gibi bireylerin ailelerinden algıladıkları sosyal destekle izlenme kaygısı arasında da olumsuz yönde bir ilişki bulunmaktadır. Sosyal destek algısı yükseldikçe izlenme kaygısı düşmektedir. Sorumluluk tutumlarıyla izlenme kaygısı arasında ise olumlu yönde bir ilişki vardır. Sorumluluk tutumları arttıkça izlenme kaygısı da artmaktadır.

3.3. Bireylerin Sahip Oldukları Sorumluluk Tutumları ve Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Desteğin Yaşadıkları Sosyal Kaygı Üzerindeki Etkisine İlişkin Path Analizi Bulguları

Şekil 1'de, bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumları ve ailelerinden algıladıkları sosyal desteğin yaşadıkları sosyal kaygı üzerindeki etkisine ilişkin gerçekleştirilen Path analizi sonuçları sunulmuştur.

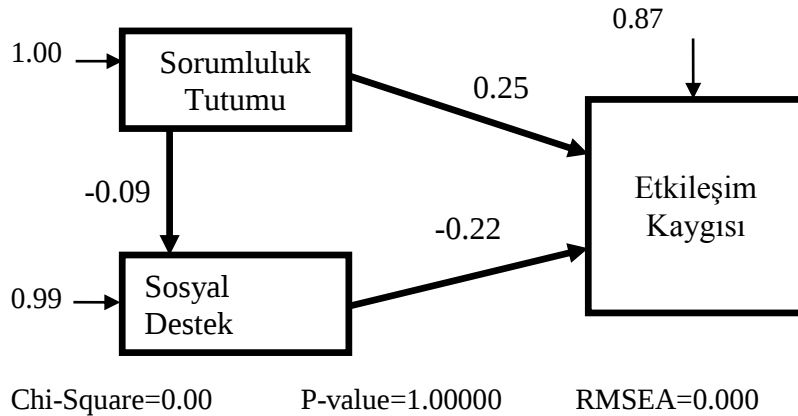
Şekil 1. Bireylerin Sahip Oldukları Sorumluluk Tutumları ve Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Desteğin Yaşadıkları Sosyal Kaygı Üzerindeki Etkisine İlişkin Path Katsayıları

Şekil 1’de yer alan Path analizine ilişkin uyum iyiliği RMSEA, χ^2 ve χ^2/df oranı ile belirlenmiştir. RMSEA, model tarafından açıklanamayan varyans ve kovaryans ortalamasını içermekte ve çalışmada RMSEA değeri, 0.00 olarak saptanmıştır. Bu durum, gözlenen ve çoğaltılan kovaryans matrisleri arasında iyi bir uyumun göstergesi olduğu anlamına gelmektedir.

Elde edilen bulgulara göre, bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarının ve ailelerinden algıladıkları sosyal desteğin yaşadıkları sosyal kaygı üzerindeki doğrudan etkisini gösteren Path katsayıları, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bireylerin sorumluluk tutumlarındaki bir birimlik sapmanın ailelerinden algıladıkları sosyal desteğe ve yaşadıkları sosyal kaygıya olan doğrudan etkileri sırasıyla -.09 ve .25’tir. Sosyal destek değişkenindeki bir birimlik sapmanın sosyal kaygı değişkeni üzerine yapmış olduğu doğrudan etki -.20’dir. Sorumluluk tutumunun sosyal kaygıya sosyal destek aracılığıyla dolaylı etkisi ise $-.09 \times -.20 = .018$ ’dir.

3.4. Bireylerin Sahip Oldukları Sorumluluk Tutumları ve Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Desteğin Yaşadıkları Etkileşim Kaygısı Üzerindeki Etkisine İlişkin Path Analizi Bulguları

Bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumları ve ailelerinden algıladıkları sosyal desteğin yaşadıkları etkileşim kaygısı üzerindeki etkisine ilişkin gerçekleştirilen Path analizi sonuçları Şekil 1’deki gibidir.

Şekil 2. Bireylerin Sahip Oldukları Sorumluluk Tutumları ve Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Desteğin Yaşadıkları Etkileşim Kaygısı Üzerindeki Etkisine İlişkin Path Katsayıları

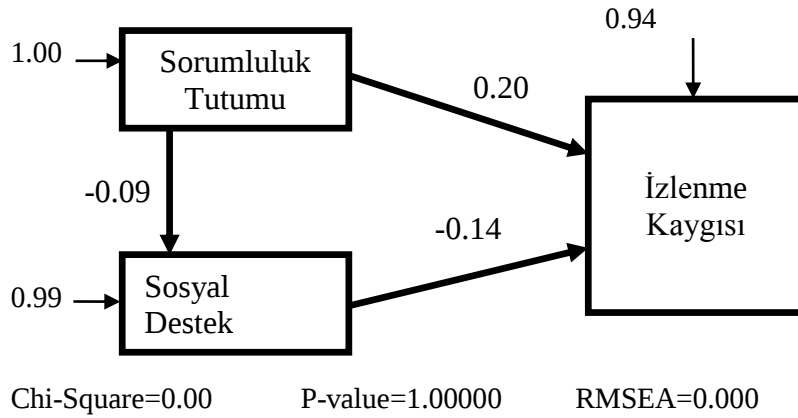
Şekil 2’de yer alan Path analizine ilişkin uyum iyiliği RMSEA, χ^2 ve χ^2/df oranı ile belirlenmiştir. RMSEA, model tarafından açıklanamayan varyans ve kovaryans ortalamasını içermektedir. Çalışmada, RMSEA değeri, 0.00 olarak bulunmuştur. Bu durumun da, gözlenen ve çoğaltılan kovaryans matrisleri arasında iyi bir uyumun göstergesi olduğu anlamına gelmektedir.

Elde edilen bulgulara göre, bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarının ve ailelerinden algıladıkları sosyal desteğin yaşadıkları etkileşim kaygısı üzerindeki doğrudan etkisini gösteren Path katsayıları, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bireylerin sorumluluk tutumlarındaki bir birimlik sapmanın ailelerinden aldıkları sosyal desteğe ve yaşadıkları etkileşim kaygısına olan doğrudan etkileri sırasıyla -.09 ve .25’tir. Sosyal destek değişkenindeki bir birimlik sapmanın sosyal kaygı değişkeni üzerine yapmış olduğu doğrudan etki -.22’dir.

Sorumluluk tutumunun sosyal kaygıya sosyal destek aracılığıyla dolaylı etkisi ise $-.09 \times -.22 = .02$ 'dir.

3.5. Bireylerin Sahip Oldukları Sorumluluk Tutumları ve Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Desteğin Yaşadıkları İzlenme Kaygısı Üzerindeki Etkisine İlişkin Path Analizi Bulguları

Şekil 3'te, bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumları ve ailelerinden algıladıkları sosyal desteğin yaşadıkları izlenme kaygısı üzerindeki etkisine ilişkin gerçekleştirilen Path analizi sonuçları bulunmaktadır.

Şekil 3. Bireylerin Sahip Oldukları Sorumluluk Tutumları ve Ailelerinden Algıladıkları Sosyal Desteğin Yaşadıkları İzlenim Kaygısı Üzerindeki Etkisine İlişkin Path Katsayıları

Şekil 3'te yer alan Path analizine ilişkin uyum iyiliği RMSEA, χ^2 ve χ^2/df oranı ile belirlenmiştir. RMSEA, model tarafından açıklanamayan varyans ve kovaryans ortalamasını içermekte ve çalışmada ise RMSEA değeri, 0.00 olarak saptanmıştır. Bu durum da, gözlenen ve çoğaltılan kovaryans matrisleri arasında iyi bir uyumun göstergesi olduğu anlamına gelmektedir.

Elde edilen bulgulara göre, bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarının ve ailelerinden algıladıkları sosyal desteğin yaşadıkları izlenim kaygısı üzerindeki doğrudan etkisini gösteren Path katsayıları, sosyal kaygı ve etkileşim kaygısında olduğu gibi izlenme kaygısında da anlamlı bulunmuştur. Bireylerin sorumluluk tutumlarındaki bir birimlik sapmanın ailelerinden aldıkları sosyal desteğe ve yaşadıkları etkileşim kaygısına olan doğrudan etkileri sırasıyla $-.09$ ve $.20$ 'tir. Sosyal destek değişkenindeki bir birimlik sapmanın sosyal kaygı değişkeni üzerine yapmış olduğu doğrudan etki $-.14$ 'tür. Sorumluluk tutumunun sosyal kaygıya, sosyal destek aracılığıyla dolaylı etkisi ise $-.09 \times -.14 = .013$ 'tür.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın bulgularına bakıldığında üzerinde çalışılan değişkenlerin hepsinin birbiriyle anlamlı ilişkiler içinde oldukları görülmektedir. Bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumunun hem yaşadıkları sosyal kaygıyla hem de sosyal kaygının alt boyutları olan etkileşim ve izlenme kaygılarıyla arasında olumlu yönde anlamlı ilişki vardır. Aileden algılanan sosyal desteğin ise sosyal kaygıyla ve sosyal kaygının alt boyutlarıyla arasında olumsuz yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Ayrıca bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumuyla aileden algıladıkları sosyal destek arasında da olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumları ve aileden aldıkları sosyal destek, yaşadıkları sosyal kaygı düzeylerini yordamakta ve yaklaşık % 12'ini açıklamaktadır. Bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumları yaşadıkları sosyal kaygının yaklaşık % 25'ini açıklamaktadır. Bu sonuca göre sorumluluklarını yerine getirmek isteyenlerin sosyal ilişkilerini de en iyi düzeyde gerçekleştirmek isteyecekleri düşünülebilir. Bu isteklerini yerine getiremeyecekleri endişesiyle de sosyal kaygı yaşadıkları söylenebilir. Oysa Pontari ve Schlenker (2000)'in yapmış oldukları çalışmada ise bunun tersi bir sonuca ulaşılmıştır. Sorumluluk tutumları düşük olan bireylerin içe dönük oldukları ve sosyal kaygı yaşadıkları bulunmuştur. Görüldüğü gibi bu iki araştırmanın sonuçları bir biriyle çelişmektedir. Sosyal kaygıyla sorumluluk tutumu arasındaki ilişkiye yapılacak başka bir çalışmayla tekrar bakılabilir. Böylece söz konusu iki değişken arasındaki ilişki açıklığa kavuşturulmuş olabilir.

Bireylerin ailelerinden algıladıkları sosyal destekle yaşadıkları sosyal kaygı arasında ise negatif bir ilişki vardır ve sosyal destek sosyal kaygının yaklaşık % 20'sini açıklamaktadır. Sosyal destek algısı yükseldikçe sosyal kaygı düşmektedir. Aileden algılanan sosyal destekle sosyal kaygı arasındaki ilişki yapılan diğer çalışmalarda da benzer sonuçlar vermiştir (Baltacı, 2013). Bruch ve arkadaşlarının (1989) yapmış olduğu çalışmada ebeveynleri tarafından reddedilen ve desteklenmeyen çocukların sosyal kaygı yaşadıkları saptanmıştır. Anne ve babalarla yapılmış olan diğer bir çalışmada ise, anne-babaların çocukları üzerinde fazla kontrole sahip olduklarında çocukların sosyal beceri eksikliği gösterdikleri ve sosyal kaygı yaşadıkları ortaya konmuştur (Rapee & Melville, 1997). Bu araştırmayı destekleyen bir başka araştırma ise Warren ve arkadaşları (1997) tarafından yapılmıştır. Bu araştırmanın sonucuna göre annelerinden yeteri kadar destek alamayan çocukların ergenlik dönemlerinde sosyal kaygı geliştirdikleri saptanmıştır. Diğer bir çalışmada ise çevrelerinden yeteri kadar sosyal destek görmeyen bireylerin kişilerarası ilişkilerde düşük yeterliğe sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Aileler çocuklarını sosyal olarak desteklediklerinde ve çocuklar zor durumdayken ailelerini yanlarında hissettiklerinde daha az sosyal kaygı yaşamaktadırlar (Jackson ve ark., 2002).

Benzer sonuçlara etkileşim kaygısıyla izlenme kaygısında da rastlanmaktadır. Bireylerin ailelerinden algıladıkları sosyal destekle etkileşim kaygısı ve izlenme kaygısı arasında olumsuz bir ilişki bulunmaktadır. Bireylerin aileden algıladıkları sosyal destek algısı yükseldikçe hem etkileşim hem de izlenme kaygısı düşmektedir. Bir diğer değişken olan bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarıyla etkileşim kaygısı ve izlenme kaygısı arasında da olumlu bir ilişki vardır. Sorumluluk tutumları arttıkça etkileşim kaygısıyla izlenme kaygısı da artmaktadır.

Bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumları ve ailelerinden algıladıkları sosyal desteğin yaşadıkları sosyal kaygı üzerindeki etkisini ortaya koymak için yapılan Path analizinde, sorumluluk tutumunun sosyal kaygı üzerinde hem doğrudan hem de dolaylı etkisinin olduğu, aileden algılanan sosyal desteğin ise sosyal kaygı üzerinde doğrudan etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına bakıldığında hem korelasyon ve regresyon sonuçlarının hem de path analiz sonuçlarının bir biriyle paralellik taşıdığı görülmektedir. Bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumları, yaşadıkları sosyal kaygı üzerinde .25'lik doğrudan bir etkiye sahiptir. Bu da bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarındaki bir birimlik değişiminin yaşadıkları sosyal kaygı üzerinde .25'lik bir artışa neden olacağı anlamına gelmektedir. Bireylerin üzerlerinde çok fazla sorumluluk hissetmeleri onların sosyal kaygılarını arttırmaktadır. Onlara yerine getiremeyecekleri sorumluluklar yüklemek sürekli kaygı yaşamalarına neden olmaktadır (Hacıömeroğlu, 2008). Yaşanılan bu sürekli kaygının bireylerin sosyal kaygı yaşamalarına da neden olabileceği söylenebilir. Ayrıca bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumları, aileden algıladıkları sosyal destek üzerinden de sosyal kaygıya dolaylı bir etkide bulunmaktadır. Bireylerin sorumluluk tutumları arttıkça ailelerinden algıladıkları sosyal destek azalmakta, sosyal destek azalınca da sosyal kaygı artmaktadır. Bu sonuca göre sorumluluk tutumları yüksek olan bireylerin ailelerinden daha az destek gördükleri söylenebilir. Ailenin sosyal desteğinin azalması da bireylerin sosyal kaygı yaşamalarına neden olmaktadır (Başer, 2006; Yıldırım, 2004;

Okanlı, 1999). Şekil 1’de görüldüğü gibi aileden algılanan sosyal destekle sosyal kaygı arasında -.20’lik doğrudan etki bulunmaktadır. Sosyal destek arttıkça sosyal kaygı azalmaktadır. Bireylerin aile desteği gördüklerinde kendilerine olan güvenleri, benlik algıları, benlik saygıları, problem çözme becerileri, karar verme becerileri ve psikolojik dayanıklılıkları artmaktadır. Sahip olunan bu özellikler ise bireylerin sosyal kaygı yaşamalarına engel olabilir (Baltacı, 2013; Budak, 1999; Doğan, 2008; Terzi 2008). Aileden algılanan sosyal destek, bireylerin yaşayacakları stres üzerinde de olumlu etkiye sahiptir ve destek gören bireylerin stresleri azalmaktadır. Yaşanan stresle sosyal kaygı arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır (Duru, 2008; Warren, Huston, Egeland & Sroufe, 1997).

Yapılan Path analizi bulgularına göre, bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarının etkileşim kaygısı ve izlenme kaygısı üzerinde de hem doğrudan hem de dolaylı etkisinin olduğu saptanmıştır. Bireylerin ailelerinden algıladıkları sosyal desteğin ise etkileşim kaygısı ve izlenme kaygısı üzerinde sadece doğrudan etkisinin bulunduğu, dolaylı etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Hem bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarının hem de aileden algıladıkları sosyal desteğin etkileşim kaygısı üzerinde izlenme kaygısına göre daha çok etkili oldukları saptanmıştır. Bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumları, etkileşim kaygısına .25’lik doğrudan bir etki yaparken izlenme kaygısı üzerinde .20’lik doğrudan etkiye sahiptir. Bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarının etkileşim kaygısına dolaylı etkisi $-.09 \times -.22 = .02$ iken izlenme kaygısı üzerine yapmış olduğu dolaylı etki ise $-.09 \times -.14 = .01$ ’dir. Aileden algılanan sosyal desteğin ise etkileşim kaygısı üzerindeki doğrudan etkisi -.20 iken izlenme kaygısı üzerindeki doğrudan etkisi -.14’tür. Sorumluluk tutumunun aileden algılanan sosyal desteği etkileme derecesi hem etkileşim kaygısında hem de izlenme kaygısında aynı ve -.09’dur. Bu sonuçlara göre bireylerin sahip oldukları sorumluluk tutumlarının ve aileden algıladıkları sosyal desteğin izlenme kaygısı üzerinde etkileşim kaygısı kadar etkili olmadıkları söylenebilir. Sosyal kaygının alt ölçekleri olan etkileşim ve izlenme kaygısıyla ilgili olan bu sonuçlar, ölçeğin bütünü olan sosyal kaygıyla ilgili sonuçlarla paralellik göstermektedir. Bu araştırmanın Giriş bölümünde, sosyal kaygı üzerinde etkilerinin olduğu söz edilen değişkenlerin dışında sosyal kaygı üzerinde etkisi olan iki değişken daha saptanmıştır. Başka bir çalışmada da sosyal kaygı üzerinde etkili olabileceği düşünülen farklı değişkenler üzerinde çalışılabilir. Yapılan bu çalışmada sosyal destek sisteminin sadece aile boyutu üzerinde durulmuştur. Yapılacak diğer çalışmalarda da arkadaş, öğretmen vb. boyutların sosyal kaygıyla ilişkisi araştırılabilir. Ayrıca bu çalışmada sosyal kaygı üzerinde ailelerin ne kadar etkili olduğu görülmüştür. Ailelere verilecek kişisel gelişim seminerleriyle çocukları desteklemenin ve onların yanında olmanın ne kadar önemli olduğu anlatılmalı ve ailelerin çocuklarına bu doğrultuda yaklaşımları önerilmelidir. Bununla birlikte ailelere çocuklarına gereğinden fazla sorumluluk yüklemenin doğuracağı olumsuzluklar anlatılmalıdır. Çocuklara yaşına ve gelişimine uygun sorumluluklar vermenin önemi vurgulanarak sağlıklı sorumluluk tutumu geliştirmenin gerektiği anlatılmalıdır.

5. KAYNAKLAR

- Abdi Golzar, F. (2006). *İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerine yönelik sorumluluk ölçeğinin geliştirilmesi ve sorumluluk düzeylerinin cinsiyet, denetim odağı ve akademik başarıya göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (1994). *Mental bozuklukların tanısal ve sayımsal elkitabı (DSM-IV)*. (Çev. E. Köroğlu). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Anderson, J. C., & Gerbing, D. (1984). The effect of sampling error on convergence, improper solutions, and goodness-of-fit indices for maximum likelihood confirmatory factor analysis. *Psychometrika*, 49, 155-173.
- Ayvaşık, H., Belgin, N. M., Er, Ş.T., Kışlak ve A. Erkuş. (2000). *Psikoloji terimler sözlüğü*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Bacanlı, H. (2008). *Sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Asal Yayınları.

- Baltacı, Ö. (2013). Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı, sosyal destek ve problem çözme yaklaşımları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 38 (167), 226-240.
- Baumeister, R.F., & Leary, M.R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117, 497-529.
- Başer, Z. (2006). *Aileden algılanan sosyal destek ile kendini kabul düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Bruch, M.A., Heimberg, R.G., Berger, P., & Collins, T.M. (1989). Social phobia and perceptions of early parental and personal characteristics. *Anxiety Research*, 2, 57-65.
- Bruch, M. A. & Heimberg, R.G., (1994). Differences in perceptions of parental and personal characteristics between generalized and nongeneralized social phobias. *Journal of Anxiety Disorders*, 8, 155-168.
- Budak, B. (1999). *Lise öğrencilerinde algılanan sosyal destek düzeyi ile problem çözme becerisi arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Cole, D. A. (1987). Utility of confirmatory factor analysis in test validation research. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55, 1019-1031.
- Çağlar, M., Dinçyürek, S. ve Arslan, N. (2012). Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygılarının analizi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 43, 106-116.
- Çivilidağ, A. (2003). *Anadolu lisesi ve özel lise öğretmenlerinin iş tatmini, iş stresi ve algılanan sosyal destek düzeylerinin karşılaştırılmasına yönelik bir analiz*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demir, T. (1997). *Çocuk ve ergenlerde sosyal fobi: epidemiyolojik bir çalışma*. Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan, T. (2008). Psikolojik belirtilerin yordayıcısı olarak sosyal destek ve iyilik hali. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (30). 30-44.
- Duru, E. (2008). Üniversiteye uyum sürecinde yalnızlığı yordamada sosyal destek ve sosyal bağlılığın doğrudan ve dolaylı rolleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (29), 13-24.
- Eskin, M. (1993). Reliability of the Turkish version of the perceived social support from friends and family scales, scales for interpersonal behavior and suicide probability scale. *Journal of Clinical Psychology*, 49 (4), 515-522.
- Hacıömeroğlu, A. B. (2008). *Perceived parental rearing behaviors, responsibility attitudes and life events as predictors of obsessive compulsive symptomatology: Test of a cognitive model*. Unpublished Doctoral Thesis, Middle East Technical University, Graduate School of Social Sciences, Ankara, Turkey.
- Hair, F. H, Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R.E. ve Tahtam, R. L. (2006). *Multivariate data analysis* (6th edition). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Jackson, T., Fritch, A., Nagasaka, T. & Gunderson, J. (2002). Towards explaining the association between shyness and loneliness: A path analysis with American college students. *Social Behavior and Personality*, 30, 263-270.
- Jöreskog, K., & Sörbom, D. (2001). *LISREL 8.51*. Mooresville: Scientific Software.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Leary, M. R. (1982). Social anxiety. (Ed. In L. Wheeler). *Review of Personality and Social Psychology* (Vol. 3). Beverly Hills: Sage.
- Leary, M. R. (1983). Social anxiousness: the construct and its measurement. *Journal of Personality Assessment*, 47, 66-75.
- Leary, M. R. (2001). *Social anxiety as an early warning system: a refinement and extension of the self-presentational theory of social anxiety*. In S. G.
- MacCallum, R.C., Browne M.W. & Sugawara, H.M. (1996). Power analysis and determination of sample size for covariance structure modeling. *Psychological Methods*, 1(2):130-149.
- Marsh, H. W., Balla, J.R., & McDonald, R. P. (1988). Goodness-of-fit indexes in confirmatory factory analysis: The effects of sample size. *Psychological Bulletin*, 103(3), 391-410.
- Okanlı, A. (1999). *Hemşirelik öğrencilerinin aile ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ile anksiyete düzeyi arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

- Öztürk, A. (2004). *Sosyal kaygıya ilişkin kendini sunma modeli*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Palancı, M. (2004). *Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı sorunlarını açıklamaya yönelik bir model çalışması*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda sunulan bildiri. Malatya.
- Palancı, M. ve Özbay, Y. (2003). *Üniversite öğrencilerinde sosyal anksiyetenin kontrol algısı sosyal öz yeterlik incinebilirlik ve başa çıkma davranışları ile yordanabilirliği*. VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sunulan bildiri. Konya.
- Pontari, B. A. & Schlenker, B. R. (2000). The influence of cognitive load on self-presentation can cognitive busyness help as well as harm social performance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 1092-1108.
- Rapee, R. M. & Melville, L. F. (1997). Recall of family factors in social phobia and panic disorder: Comparison of mother and offspring reports. *Depression and Anxiety*, 5, 7-11.
- Salkovskis, P. M., Wroe, A. L., Gledhill, A., Morrison, N., Forrester, E., Richards, C., Reynolds, M., & Thorpe, S. (2000). Responsibility attitudes and interpretations are characteristic of obsessive compulsive disorder. *Behavior Research and Therapy*, 38, 347-372.
- Stemberger, Ruth T., Turner, S. M., Beidel, D. C. ve Et Al. (1995). Social phobia an analysis of possible development factors. *Journal of Abnormal Psychology*, 104, 526-531.
- Taylı, A. (2006). *Akran yardımcılığı uygulaması aracılığıyla lise öğrencilerinde kişisel ve sosyal sorumluluğun artırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Taysi, E. (2000). *Benlik saygısı, arkadaşlardan ve aileden sağlanan sosyal destek*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Terzi, Ş. (2008). Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 29, 1-11.
- Torun, A. (1995). *Tükenmişlik, aile yapısı ve sosyal destek ilişkileri üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Warren, S., Huston, L., Egeland, B. & Sroufe, L. (1997) Child and adolescent anxiety disorders and early attachment. *Child Adolesc Psychiatry*, 36, 637-644.
- Yalom, I. (2011). *Varoluşçu psikoterapi*. (Çev: Z. İyidoğan Babayiğit). İstanbul: Kalcı Yayınevi.
- Yavuzer, H. (2007). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, İ. (2004). Depresyonun yordayıcısı olarak sınav kaygısı, gündelik sıkıntılar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 241-250.
- Yıldırım, İ. (1998). Akademik başarı düzeyleri farklı olan lise öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2 (9), 33-38.
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi, güvenilirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 81-87.
- Yorulmaz, O. (2002). *Responsibility and perfectionism as predictors of obsessive-compulsive symptomatology: A test of cognitive model*. Unpublished Master Thesis. Graduate School of social Science, Middle East Technical University, Ankara.

Extended Abstract

Social skills help individuals succeed in social environments and relations with other people while social anxiety puts limits if not cause failure in social relations. As a result, individuals that have to establish social relations in almost every aspect of life can fail in work life, family life, and daily life. The factors that impact social anxiety are as follows: General self-awareness, approval need, fear of negative evaluation, low self-respect, perceived social skill deficiency, previous social failures, importance attributed to listeners, and strangers in the environment. The literature indicates that the existence of a large group or people with authority can cause more social anxiety. This study examines the relationship between social anxiety and individuals' attitudes responsibility as well as perceived social support from their families that can be influential on social anxiety. Therefore, research focuses on responsibility attitude's and social support's relationship with and impact on social anxiety. While the responsibility attitude is a predictive factor, the latter is a stress decreasing one.

This study has two goals. First, it aims to reveal the relationship of individual responsibility attitude as well as perceived family support with social anxiety. Second, the study attempts to determine these factors' roles and impact in predicting social anxiety. The study uses linear and structural equation models to analyze the causality relation. The study group of the research consists of 681 students enrolled at Eskisehir Osmangazi University, Anadolu University, and Usak University during 2012-2013 education year.

The study uses "Interaction and Audience Anxiousness Scale" that was developed by Leary (1983) and adapted to Turkish by Ozturk (2004) to determine the social anxiety levels of individuals. The study also uses "Responsibility Attitude Scale" developed by Salkovskis et al. (2000) and adapted to Turkish by Yorulmaz (2002). The third survey used by the study is "Perceived Social Support from Family Scale" that was developed by Procidano and Heler (1983) and adapted to Turkish by Eskin (1993) to determine the individuals' perceived support from their families. The Cronbach Alpha scores found for surveys are between 0.81 and 0.90. These findings show that that surveys are sufficiently reliable.

The data collected through the surveys were analyzed by SPSS 15.00 and LISREL 8.80 (Linear Structural Relationship) programs. The research calculated the mean scores and standard deviations. The study employed pearson correlation analysis to understand the relationship between social anxiety and responsibility attitude as well as perceived family support. To measure prediction power of these two factors on social anxiety multiple linear regression analysis was used. Moreover, when analyzing two factors' direct or indirect effect on social anxiety, a structural equation model has been established. To test this model, the research used Path analysis with Lisrel program.

The research findings indicate that all variables of the study have meaningful relations with each other. Responsibility attitude of individuals has positive and meaningful relationship with both social anxiety and its sub-dimensions such as interaction and audience anxieties. Perceived social support from family variable is also negative and meaningful relationship with social anxiety and its sub-dimensions.

Social responsibility attitudes of individuals and perceived social support from family predict social anxiety levels and explain 12% of social anxiety. Individual responsibility attitudes explain 25% of social anxiety. When responsibility attitudes increase, social anxiety increases. The relationship between perceived social support from family and social anxiety is negative. Moreover, the former explains the latter by 20%. When perceived social support from family increases, social anxiety decreases.

Path analysis findings indicate that responsibility attitude has both direct and indirect effect on social anxiety, while perceived social support from family has only direct effect on social anxiety. The results of analyses of correlation, regression and Path are parallel to each other. Individual responsibility attitude's impact on social anxiety is .25. This means that each unit increase in responsibility attitudes of individuals has an impact of .25 on experienced social anxiety. Therefore, if individuals feel more responsibility on their shoulders, their social anxiety increases. Responsibility attitude also has an impact of .18 (-0.09 x -.20) on social anxiety through perceived social support from family. When individual social attitude increases, the support from family decreases. Therefore, decreasing social support increases social anxiety. There is a direct impact of perceived social support from family on social anxiety by -.20. This means that when social support increases, social anxiety decreases.

Kaynakça Bilgisi

Öztürk, A. (2014). Sorumluluk tutumu ve aileden algılanan sosyal desteğin sosyal kaygıyı yordamadaki rolü ve etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 29(3), 137-152.

Citation Information

Öztürk, A. (2014). Predictive power and impact of responsibility attitude and family perceived social support on social anxiety. [in Turkish]. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 29(3), 137-152.